

КЗВО ОАНО. ДИСКУСІЙНИЙ ПРОСТІР «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: РУХАЄМОСЯ РАЗОМ»

Навчаємо(сь) української мови та літератури: практики рефлексії

Шинкаренко Тетяна, учитель української мови та літератури вищої категорії,
учитель-методист Чорноморського ліцею №4

- Діти, вам сподобався урок? Ви все зрозуміли?
- Так! Так! – відповідають учні й чимдуж поспішають з уроку. Ну звичайно, а що б вони мали сказати? Отака рефлексія! А має бути інша!

Рефлексія – це метод моніторингу, інструмент для аналізу, в ході якого учні самостійно оцінюють успішність засвоєння матеріалу, власну результативність, емоційний стан та усвідомлено діляться своїми емоціями. Завдання вчителя – отримати якомога більше інформації й використати її для удосконалення комунікації з учнями й можливості надати допомогу дитині на її персональному шляху по освітній траєкторії. Для того, щоб здобувачі освіти рухалися в напрямку від «Що я роблю?» до «Яким є результат?», учителеві потрібно так побудувати рефлексію, щоб досягнути мети: розвинути в учнів навички самоконтролю, самоменеджменту (здатності опрацьовувати власні помилки, планувати свою діяльність), формувати осмислений підхід до дійсності, стимулювати критичне мислення, удосконалювати навички вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови.

Педагог обирає вид та форму рефлексії, і тут виникають певні загрози ефективності такої організації роботи з учнями. На жаль, великою проблемою є формалізм деяких учителів у ставленні до рефлексії. Неналежне вивчення й неприйняття цього методу призводять до того, що дослідження процесу пізнання проводиться лише на показових уроках і дуже дивує учнів, які на заняттях цього вчителя не звикли до процесу самоаналізу та самопізнання, тому несистематичність (або одноразовість) – це також перешкода в опануванні учнями (й учителем!) навичок рефлексії. Не на користь самостереженню підуть і несприятлива атмосфера в колективі, недоцільність форми або невідповідність віку здобувачів освіти. У такому разі ні ретроспективна (виявлення і відтворення схем, засобів, процесів, що мали місце в минулому), ані проспективна (виявлення і коректування схем і засобів можливої майбутньої діяльності), ані інтроспективна (контроль, коригування або ускладнення розумових процесів у ході реалізації діяльності) рефлексії не будуть переконливими й ефективними.

Але поступ української освіти – це розвиток небайдужих і талановитих педагогів нашої країни. Є багато прикладів цікавих і доцільних прийомів, сучасних технік проведення рефлексії.

«Океан успіху» – система запитань, яка доречна для людини будь-якого віку:

- Акула – Що заважає досягнути поставленої мети?
- Айсберг – Опиши ситуацію, коли тобі було найскладніше.
- Рятувальний круг – Запиши усе, що може допомогти тобі отримати результат.
- Маяк – Що може зробити учитель, щоб допомогти тобі?

- Човен – Як тобі можуть допомогти однокласники?

Учитель, оцінюючи свої навички проводити рефлексію, також може поставити собі ці запитання, замінивши слово «учитель» на «ОАНО» чи «методист», «однокласники» на «колеги».

Комунікативна спрямованість учителів української мови та літератури робить популярними такі прийоми рефлексії, як есе, акрослово, хоку тощо. Формуванню вмінь грамотно усно та письмово висловлюватись сприяють прийом «Три М», коли учням пропонується згадати три моменти, які здивували в процесі уроку, або три моменти, які міцно зв'язалися з вивченим раніше матеріалом (це дозволить згадати пройдене і систематизувати отримані знання), або три моменти, які здалися в роботі вчителя найбільш вдалим, тощо.

Відома істина: «Навчаючи інших – вчимося самі». Якщо запропонувати учневі описати урок однокласнику, який на ньому не був присутній, то доповідач, переосмислюючи процес навчання на уроці й переформулюючи слова вчителя, засвоїть матеріал краще. Ще й узагальнить його для інших учнів.

Приклад Зиновія Наумовича Освітнянина, запропонований сайтом «Освіторія», показує, що лише зображення людини дозволяє повторити більше 20 мовних правил. На уроці можна провести таку ретроспективну рефлексію, пов'язавши навчальний матеріал із книгою, квіткою, будівлею тощо.

Під час роботи в групах змінного складу здобувачі освіти на листочках записують дві головні, на їхню думку, тези з уроку й діляться своїми думками в парах змінного складу. Це не лише самоаналіз, але й взаємозбагачення.

Ескіз-рефлексія має такі осередки: Що я виконав (ла)? Наскільки успішно я виконав (ла) завдання? Які перешкоди та труднощі я подолав(ла)? Як виконання цього завдання може вплинути на мій успіх у майбутньому? Чи виконаю я це завдання наступного разу по-іншому? Таке занурення в тему й саморефлексія буде мати позитивні результати.

Цікавим є досвід додаткової індивідуальної рефлексії: учитель готує таблицю на ватмані з осередками для кожного учня (вказуючи прізвище та ім'я), учням на початку уроку роздає папір із клейким шаром. Якщо протягом уроку в учнів з'являються запитання або зауваження, і діти соромляться їх озвучити, то вони записують свої думки на стікерах, а після уроку можуть прикріпити в своєму осередку. Таку таблицю можна використовувати протягом усього навчального року.

Прийом «Рефлексійна мішень» дозволяє оцінити всі види діяльності на уроці (роботу вчителя також). Учитель роздає шаблони мішені, називає види роботи, а учень ставить мітку в сектор з відповідним оцінці результатом. Цікава інформація для педагога...

Зрозуміло, не кожен учитель умовно влучить у саму ціль, здійснюючи саморефлексію, але прагнути кращих результатів і йти до них має кожен заради успіхів дітей, власного зросту, розвитку рідної країни. З Україною в серці!

Використані джерела

1. Бери й роби: Рефлексія на уроці <https://osvitoria.media/experience/reflection/>

2. Навчальний прийом «Три М» для вдалого завершення уроку
<https://osvita-info.com/post/328>
3. Рефлексія на уроці: методика організації та прийоми проведення
<https://osnova.com.ua/refleksiya-na-urotsi-metodika-organizatsii-ta-priyomi-provedennya/>
4. Як учителю отримати зворотний зв'язок від учнів? Кілька перевірених методик
<https://nus.org.ua/articles/yak-uchytelyu-otrymaty-zvorotnyj-zv-yazok-vid-uchniv-kilka-efektyvnyh-metodyk/>